

บทที่ 3

การพัฒนาเศรษฐกิจ : ความชอบธรรมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์

ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่รายได้ต่ำ และมีการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม โดยมีการว่างงานปรากฏอยู่โดยทั่วไป ระดับของการลงทุนต่ำ และมีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ไม่เต็มที่และขาดประสิทธิภาพ ขณะที่ตลาดมีการแข่งขันอย่างไม่สมบูรณ์ อันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาวิกฤตแห่งความจน ปัญหาการเงิน การคลัง และการค้าระหว่างประเทศ จนเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์จึงเข้ามามีบทบาทในการวางวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวหมายถึง "วิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ" นโยบายเป็นหลักการที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไข้ปัญหา และเป็นเครื่องมือที่จะช่วยแนะแนวทางให้ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการต่าง ๆ ไปตามเป้าหมายขององค์การที่วางไว้ ซึ่งลักษณะของนโยบายที่ดีนั้นควรจะต้องมีความชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในตัวของมันเอง และไม่เคร่งครัดจนเกินไป เพราะการวางนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเรื่องสลับซับซ้อน มีความเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่ง และมีส่วนประกอบต่างๆ อย่างมาก ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งความซ้ำซ้อนจากแต่ละฝ่ายซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ นอกจากนั้นการวางนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจยังต้องคำนึงถึงความต้องการและประโยชน์ของประชากรส่วนใหญ่ เป็นสำคัญ

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ : ผลงานสำคัญของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์

นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ จอห์น เมย์นาร์ดเคนส์ (John Maynard Keynes, 1883-1946) เสนอความเห็นเป็นครั้งแรกว่าเศรษฐกิจของแต่ละชาติจะต้องแยกออกจากเศรษฐกิจโลกอย่างน้อยที่สุดสำหรับประเทศขนาดกลาง เคนส์ยังอ้างว่าเศรษฐกิจของชาติที่ได้รับการปกป้องจะต้องอยู่ภายใต้การจัดการดูแลของรัฐบาล โดยเฉพาะรายจ่ายของรัฐบาล และแม้ว่าจะมีนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นแตกต่างไปจากความเห็นของเคนส์ แต่ยังมีความเห็นแบบเดียวกับเคนส์อยู่สอง

ประการ คือ ชาติและรัฐบาลเป็นผู้บงการเศรษฐกิจของชาติและ เป็นผู้ควบคุมดูแล
บรรยากาศทางเศรษฐกิจ^๑ ดังนั้นรัฐบาลของประเทศเสรีนิยมจะต้องมีบทบาททาง
เศรษฐกิจมากขึ้น เพราะปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่จัดการแก้ไขโดยด่วนได้บังคับให้
เป็นเช่นนั้น ขณะที่ระบบตลาดก็ไม่สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างได้โดยลำพัง ด้วยเหตุนี้
รัฐบาลจึงต้องมีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งในด้านการวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย ตลอดจน
จรรยาบรรณคึกคักทางของกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ เมื่อเป็นเช่นนี้ระบบ
เศรษฐกิจเสรีนิยมจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปจากลัทธิทุนนิยมแบบดั้งเดิม^๒ เป็นนโยบาย
ร่วมมือระหว่างรัฐกับทุน ซึ่งเป็นนโยบายหนึ่งในหลาย ๆ นโยบายทางเศรษฐกิจที่
เกิดจากการปรับตัวของรัฐเพื่อตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทาง
เศรษฐกิจการเมืองโลก รวมทั้งพัฒนาการด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองของ
ประเทศไทย ซึ่งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองใน
ระดับโลก และการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทยทั้ง 2 ระดับ
ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นและปัญหาดังกล่าวจะผลักดันให้
รัฐต้องปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นในสมัยของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์

ย่อมเป็นที่ทราบกันว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ยังด้อยพัฒนาการเศรษฐกิจ
เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศซึ่งได้เริ่มพัฒนาประเทศด้วยการวางแผน
พัฒนาเศรษฐกิจแล้ว เช่น กรีซประเทศอินเดีย เริ่มวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในปี พ.ศ.
2493 ฟิลิปปินส์เริ่มในปี พ.ศ.2494 ปากีสถานเริ่มในปี พ.ศ.2496 และอินโดนีเซีย
ลังกา พม่า เริ่มในปี พ.ศ.2498 ส่วนความสนใจในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศไทยได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2498 โดยมีสาเหตุมาจากการติดต่อกับต่างประเทศ
เกี่ยวกับความช่วยเหลือต่างๆ ที่ประเทศไทยได้รับ กล่าวคือ มีการพิจารณาจัดอันดับ
ความสำคัญของความช่วยเหลือที่ต้องการจะได้รับในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับ
จำนวนเงินที่ได้รับความช่วยเหลือ อันเป็นงานของคณะกรรมการเศรษฐกิจและวิชา
การ หรือ ก.ศ.ว. ในสมัยนั้น และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติได้
แต่งตั้งอนุกรรมการวางแผนเศรษฐกิจขึ้นคณะหนึ่งเพื่อทำการพิจารณาตรวจสอบโครง
การลงทุนต่าง ๆ ที่กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เสนอของงบประมาณมา ขณะเดียวกัน
รัฐบาลก็ได้ดำเนินการขอเข้าหน้าที่ของธนาคารโลกมาทำการสำรวจเศรษฐกิจของ
ประเทศในปลายปี พ.ศ.2498 และต่อมาในปลายปี พ.ศ.2499 ภายหลังจากที่นาย
จอห์น เอลอฟตัส (John A. Loftus) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันได้มารับ

ตำแหน่งที่ปรึกษาเศรษฐกิจของกระทรวงการคลังก็ได้ทำให้ความเห็นเสนอต่อ พลเอก เปียรลีส บริรักษ์ยุทธกิจรัฐมนตรีกระทรวงการคลังในขณะนั้นว่า สมควรที่จะให้มีคณะสำรวจเศรษฐกิจเล็ก ๆ ขึ้นคณะหนึ่งทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศไทยเพื่อให้งานในด้านการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นอย่างถูกต้อง ข้อเสนอแนะนี้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีคลังดังกล่าวแล้ว จึงได้ตั้งคณะสำรวจเศรษฐกิจของกระทรวงคลังขึ้น โดยมี นายลพพัทธ์ เป็นประธาน การสำรวจ การศึกษาเศรษฐกิจได้เริ่มต้นขึ้นในตอนปลายปี พ.ศ. 2499 คณะกรรมการชุดนี้ทำการสำรวจอยู่ประมาณ 8-9 เดือน (เจ้าหน้าที่ของธนาคารโลกเดินทางมาถึงประเทศไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2500) และในต้นปี 2500 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2500 แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการร่วมมือกับคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารโลก" เรียกชื่อว่า ก.ส.ธ. ให้เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลประสานงานและให้ความร่วมมือกับคณะผู้เชี่ยวชาญของธนาคารโลก ซึ่งมีศาสตราจารย์ P.T. Ellsworth แห่งมหาวิทยาลัย Wisconsin สหรัฐอเมริกา เป็นหัวหน้าคณะ^๕ โดยการสำรวจเศรษฐกิจของประเทศไทยครั้งนั้น คณะผู้เชี่ยวชาญธนาคารโลกได้ใช้เวลาทำการสำรวจเป็นเวลา 1 ปีเต็ม และได้จัดทำรายงานผลการสำรวจเสนอต่อรัฐบาลไทยภายใต้ชื่อว่า "A Public Development Program for Thailand"^๕ ซึ่งช่วยให้สภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติสามารถวางแผนพัฒนาโดยทั่วไปฉบับแรกของประเทศจากผลการวิจัยที่ทำขึ้นในนามของรัฐบาลไทยดังกล่าว และเสนอแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก พ.ศ. 2504-2508 โดยแผนพัฒนาฉบับนี้^๖ ได้มีสาระแตกต่างไปจากข้อเสนอแนะของธนาคารโลกแต่ประการใด ซึ่งจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่สำคัญของแผนดังกล่าวมีดังนี้^๖ คือ

1. วัตถุประสงค์เบื้องต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติคือ "การยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนไทย" ข้อความนี้ดูเป็นการแนะนำเกี่ยวกับเป้าหมายทางวัตถุโดยมิได้คำนึงถึงค่านิยมทางด้านสุนทรีย์วัฒนธรรมและสังคมแต่ในขณะเดียวกัน ความสุขสบายทางวัตถุก็เป็นวัตถุประสงค์อยู่ในตัวและยังเป็นหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายอย่างอื่นถึงขั้นที่ทำให้พลเมืองทุกคนได้มีชีวิตที่ผาสุกกว่า สร้างสรรค์กว่า และสมบูรณ์กว่า ดังนั้น "การยกมาตรฐานการครองชีพ" จึงต้องอธิบายกันในด้านที่กว้างขวาง

2. การทำให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายจำเป็นต้องเพิ่มรายได้ของสินค้าและบริการต่อหัวทั้งหมดและรายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ก็ต้องกระจายออกไปโดยทั่วถึง เพื่อให้พลเมืองทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3. เชื่อกันว่าในประเทศไทย ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความพยายามของพลเมืองแต่ละคนโดยมีรัฐบาลช่วยเหลือและเกื้อหนุนมากกว่าจากการที่รัฐบาลเข้าไปเป็นผู้ผลิตโดยตรง ดังนั้นความสำคัญของโครงการพัฒนาเพื่อสาธารณชนจึงเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจขึ้นในภาคเอกชน โดยสิ่งอุดหนุนของรัฐบาลไปสู่โครงการเป็นส่วนใหญ่ทั้งในภาคเศรษฐกิจประเภทกิจกรรมและมิชกิจกรรม เช่น การก่อสร้างด้านชลประทาน การสร้างและปรับปรุงถนนหนทางและการคมนาคมทางอื่นๆ การให้พลังงานไฟฟ้าที่ไม่แพง และโครงการ "โครงสร้างพื้นฐานทางวัตถุอื่น ๆ" ซึ่งรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมหาศาลในการขยายและการวิจัยทางด้านเกษตร และการฝึกอบรมทางเทคนิค การใช้จ่ายเงินอุดหนุนมีวัตถุประสงค์ที่จะเอื้อให้เกิดหนทางและโอกาสในการผลิตที่เพิ่มขึ้น และช่วยให้ภาคเอกชนได้ขยายกิจการโดยอาศัยความคิดริเริ่มของตนเอง

เป็นที่น่าสังเกตว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความชอบธรรมในทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ที่สำคัญ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้แก่ประชาชนไทยเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2504 ความตอนหนึ่งว่า

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ท่านทั้งหลายมีความเป็นอยู่ด้วยความสงบสุข ทางรัฐบาล ก็พยายามดำเนินการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติอย่างดีอยู่แล้วทุกด้าน และบัดนี้ด้วยความร่วมมือร่วมกำลังความคิดจากบรรดาข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ รัฐบาลได้วางแผนและโครงการเพื่อฟื้นฟูการเศรษฐกิจและปรับปรุงการศึกษาของชาติขึ้นใหม่แล้ว ซึ่งจะเริ่มใช้กันในปีพุทธศักราช 2504 นี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า แผนและโครงการนี้จะมีประโยชน์สำหรับบ้านเมือง แต่

ข้อสำคัญก็อยู่ที่การปฏิบัติตามแผนและโครงการนั้นโดยพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย จึงจะเป็นผลแก่ประเทศไทยได้ หวังว่าท่านทั้งหลายจะให้ความร่วมมือแก่ทางราชการในการนี้ต่อไป"

การวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของไทย หลังจากการปฏิวัติในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีเจตจำนงแน่วแน่ในการเร่งรัดพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของประเทศอย่างจริงจัง โดยเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นของจอมพลสฤษดิ์เกี่ยวกับรายงานของธนาคารโลก และการแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาลในเรื่องการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) จอมพลสฤษดิ์ ได้กล่าวย้ำถึงเจตนาอันแรงกล้าที่จะพัฒนาการเศรษฐกิจให้บรรลุเป้าหมาย คือการกินดีอยู่ดีของประชาชนคนไทยทุกคนหรืออย่างน้อยก็ยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(2) ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเด่นชัดขึ้นทุกที ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปแล้วมีสาเหตุเนื่องมาจากอัตราการเพิ่มของประชากรสูง การผลิตไม่ได้ปรับปรุงให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สินค้าออกที่สำคัญ ๆ ของไทยซึ่งได้แก่ ข้าว ยาง ไม้ และดีบุก ก็ประสบกับการแข่งขันในการส่งออกไปขายในตลาดต่างประเทศ

(3) และเพื่อให้บรรลุผลตามข้อ 1 การพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องกระทำโดยมีแผนการ เพื่อใช้ทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดผลอันรวดเร็วเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และเกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ งานพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีจุดหมายและนโยบายที่แน่นอน และเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศ โดยการพิจารณาถึงผลได้ผลเสียอย่างรอบคอบ และมีกำหนดระยะเวลาดำเนินงานแน่นอน ตลอดจนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดหมายของการพัฒนาการเศรษฐกิจ ตามที่คณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารโลก

ได้ทำการสำรวจไว้และเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของสถานการณ์เศรษฐกิจแขนงสำคัญๆ ของประเทศโดยละเอียดทุกด้านรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ได้ออกพระราชบัญญัติตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (The National Economic Development Board) ขึ้น เมื่อ พ.ศ.2502 โดยให้สภาฯ มีอำนาจและรับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ โดยเป้าหมายการพัฒนาการเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในแผน 6 ปีแรกของประเทศไทยพอสรุปได้ดังนี้

(1) การเพิ่มรายได้ประชาชาติที่คำนวณจากมูลค่าทั้งสิ้นของสิ่งของและบริการที่ประชาชนผลิต ตามอัตราเดิมเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี ให้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5 ต่อปี และเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (per capita income) จากอัตราเดิมร้อยละ 2 ต่อปี เป็นร้อยละ 3 ต่อปี

(2) การเพิ่มอัตราส่วนการสะสมทุนจากอัตราส่วนโดยเฉลี่ย จากเดิมร้อยละ 14-15 ของรายได้ประชาชาติให้เพิ่มขึ้นโดยมีอัตราส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของรายได้ประชาชาติแต่ละปี

(3) ส่วนในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ก็มีจุดหมายที่จะเพิ่มผลผลิตดังต่อไปนี้

(ก) ในด้านเกษตรกรรม มีความมุ่งหมายจะขยายการผลิตด้านเกษตรกรรมโดยส่วนรวมให้เพิ่มร้อยละ 3 ต่อปี เฉพาะพืชที่สำคัญ ๆ มีจุดหมายดังต่อไปนี้

การผลิตข้าว จะให้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.3 ต่อปี

การผลิตยาง ในระยะ 3 ปีแรก (พ.ศ.2504-2506) จะให้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 6 ของปริมาณที่ผลิตได้ใน พ.ศ.2502

การผลิตข้าวโพด จะให้เพิ่มขึ้นโดยลำดับ และใน พ.ศ. 2506 ให้การผลิตข้าวโพดเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวของจำนวนผลผลิตในปัจจุบัน

การตัดฟันซีกลากไม้สัก ตั้งแต่ พ.ศ.2504-2506 อาจลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ต่อปี แต่โดยผลิตไม้อื่น ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยกับปริมาณไม้สักที่ลดลง และสร้างและบำรุงสวนสักมากขึ้น

การผลิตมันสำปะหลัง จะให้เพิ่มขึ้นโดยลำดับ และใน พ.ศ. 2506 ให้การผลิตมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของปริมาณที่ผลิตได้ใน พ.ศ. 2502

การเพาะเลี้ยงกุ้ง ในระยะ 3 ปีแรก (พ.ศ. 2504-2506) จะให้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการปรับปรุงวิธีการผลิตให้ดีขึ้น

การผลิตสัตว์ จะให้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี เป็นอย่างต่ำ ส่วนการจับสัตว์น้ำจะให้เพิ่มขึ้นโดยลำดับใน พ.ศ. 2506 ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 50 ของปริมาณที่จับได้ใน พ.ศ. 2502

การสงวนและบำรุงป่าไม้ เพื่อให้มีป่าไม้ที่สมบูรณ์ในพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 แห่งของพื้นที่ประเทศไทย

(ข) ด้านอุตสาหกรรม ได้มีจุดหมายจะเพิ่มรายได้ประชาชาติในด้านนี้ให้เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 10 ต่อปี เป็นร้อยละ 12 ต่อปี โดยในระหว่าง 3 ปีแรกของแผน จะให้การผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ เพิ่มขึ้นจากปริมาณที่ผลิตได้ใน พ.ศ. 2502 และใน พ.ศ. 2506 ดังนี้

ปูนซีเมนต์	ร้อยละ 50
ผ้า	เท่าตัว
น้ำตาล	ร้อยละ 8
กระดาษ	สี่เท่าตัว
กระสอบ	ร้อยละ 50
ยาสูบ	ร้อยละ 50
แร่ดีบุก	ร้อยละ 40
แร่ลิกไนท์	สามเท่า
อิฐซิม	สามเท่า

จอมพลสฤษดิ์ได้แสวงหาความชอบธรรม และความถูกต้องตามกฎหมายอย่างกว้างขวางในการยอมรับแผนพัฒนาแห่งชาติ เพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากบรรดาชนชั้นสูงและนักธุรกิจในเมือง อุตสาหกรรมและกิจการภาคเอกชนโดยเฉพาะข้าราชการก็พอใจกับการมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารประเทศมากขึ้นจากผลของ

แผนพัฒนาฯ นี้ ประชาชนได้มีน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านคมนาคมมากขึ้น แต่จุดมุ่งหมายทางการเมืองที่สำคัญที่อยู่เบื้องหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจก็คือการสร้างความปลอดภัย และการมีเสถียรภาพในการปกครอง ความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนมาเป็น "ความมั่นคง" มากขึ้น ทั้งนี้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการส่งเสริมโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของแผนพัฒนาของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลของสหรัฐฯ ที่มีเพิ่มขึ้นในด้านการเงินและด้านการแนะนำทางด้านวิชาการผ่านสถาบันการเงินระหว่างประเทศ^{๑๐}

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงและขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2481-2501 นั้น หากใช้รายได้ประชาชาติเป็นเครื่องวัดแล้ว จะเห็นได้ว่ารายได้ประชาชาติของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นจาก 958 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2481 เป็น 45,458 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2501 แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าประชาชนชาวไทยได้อยู่ดีกินดีเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 47 เท่าตัวภายในระยะเวลา 20 ปี เพราะในระยะเวลาเดียวกันนี้ราคาสินค้าและบริการที่ราษฎรต้องซื้อเพื่อการอุปโภคบริโภค นั้นได้มีราคาสูงขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากดัชนีราคาค่าครองชีพ (Cost of Living Index) ได้เพิ่มขึ้นจากในปี 2481 5.9 เป็น 125.0 ในปี 2501 นอกจากนี้จำนวนประชากรของประเทศไทยก็ยังได้เพิ่มขึ้นจาก 14.5 ล้านคน มาเป็น 24.1 ล้านคน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ดังนั้น การที่จะคำนวณว่าประชากรของประเทศเป็นรายบุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างแท้จริง (real income per capita) ประมาณสักเท่าใด จึงต้องหักเหตุนั่นเองที่เปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ประการนี้ (ราคาสินค้าที่สูงขึ้นกับจำนวนประชากรที่สูงขึ้น) ออกเสียก่อน ผลที่ได้รับก็คือรายได้ที่แท้จริงของประเทศไทย เมื่อเฉลี่ยเป็นรายบุคคลได้เพิ่มขึ้นประมาณปีละ 1.55% ภายในระยะเวลา ระหว่างปี พ.ศ. 2481 และ พ.ศ. 2501 อัตราเฉลี่ยสูงขึ้นของรายได้ที่แท้จริงร้อยละ 1.55 นี้ นับว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศที่เจริญแล้วในด้านเศรษฐกิจ เช่น อังกฤษ หรืออเมริกา แต่ถ้าวัดเปรียบเทียบกับประเทศที่ยังล่าช้าในด้านเศรษฐกิจแล้วก็นับว่าสูงพอสมควร อย่างไรก็ตามเนื่องจากในระยะเวลา 2 ปีที่ล่วงมาแล้ว รัฐบาลได้พยายามเร่งรัดพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ดีขึ้นโดยทุกๆ ด้าน เช่น การส่งเสริมการลงทุนในด้านอุตสาหกรรม การปรับปรุงในด้านการศึกษา การคมนาคม การค้ากับต่างประเทศ การพลังงาน และการวางโครงการพัฒนาการเศรษฐกิจ 3-6 ปี ขึ้นเป็นครั้งแรก ดังนั้นจึงเป็นที่เชื่อมั่นในขณะนั้นว่า ภายในระยะ

เวลา 3-5 ปีข้างหน้า รายได้แท้จริงเมื่อเฉลี่ยเป็นรายบุคคลของประชาชนไทยควร
จะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 3 ต่อปี

กล่าวโดยสรุป ระบบและกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยสมัยรัฐบาล
จอมพลสฤษดิ์ ได้อาศัยอำนาจรัฐส่งเสริม "ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ" ให้มี
การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในราคาต้นทุนต่ำ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องที่ดิน วัตถุดิบ หรือ
พลังงาน ซึ่งโดยนัยนี้จะเห็นลักษณะของความเป็นอำนาจนิยมแอบแฝงอยู่ในระบอบ
ทุนนิยมแบบตลาดเสรี กล่าวคือระบบเศรษฐกิจการเมืองของไทยได้มีการกำหนดฐานะ
การครอบงำจากประเทศทุนนิยมที่พัฒนา ซึ่งประกอบกันเป็นระบบสัมพันธภาพแบบ
อำนาจนิยม และบนพื้นฐานของระบอบอำนาจนิยมนี้เองที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศไทยได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะ "รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ
อย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ" โดยเทคโนโลยีของหน่วยราชการที่จัดตั้งขึ้นในสมัย
"ระบอบปฏิวัติ" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมทั้งอิทธิพลของสถาบันการเงินระหว่าง
ประเทศ คือธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการ
"จัดการ" ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สอดคล้องกับ "ระเบียบเศรษฐกิจ
ระหว่างประเทศใหม่" ซึ่งสถาปนาขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติภายใต้การนำ
ของมหาอำนาจอุตสาหกรรม^{๑๖}

2. ผลงานของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจ : ความชอบธรรมของรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์

จอมพลสฤษดิ์ได้กล่าวแก่ประชาชนอย่างชัดเจนมาตั้งแต่เริ่มต้นแล้วว่า รัฐบาล
คณะปฏิวัติของตนกระทำไปเพื่อพัฒนาประเทศ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์กล่าวว่า มีเพียงสิบ
เปอร์เซ็นต์ของประเทศเท่านั้นที่เรียกได้ว่าพัฒนาแล้ว ส่วนที่เหลือควรต้องได้รับการ
เอาใจใส่อย่างจริงจัง การพัฒนาประเทศจึงเป็นงานของรัฐบาล โดยจอมพลสฤษดิ์
ได้กล่าวเมื่อปี พ.ศ. 2503 ว่า^{๑๗}

"งานสำคัญของเราในระยะปฏิวัตินี้คืองานพัฒนา ได้แก่งานพัฒนาการเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครอง และทุกสิ่งทุกอย่าง... โดยคำนึงถึงพัฒนาการท้องถิ่น ซึ่งข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นด้วยความพอใจว่า ทั้งข้าราชการและราษฎรได้มีสมานฉันท์ทำงานด้วยความกลมเกลียวกันตลอดถึงงานออกกำลัง เช่น ขุดดิน สร้างและซ่อมถนน ขุดคลอง ลอกครอง และปรับปรุงรักษาความสะอาดของบ้านเมืองโดยทั่วไป"

การไปตรวจราชการตามต่างจังหวัดหลายครั้งหลังในปี 2501 ของจอมพลสฤษดิ์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ความต้องการของประชาชนในชนบทนั้นมีอยู่สองประการที่สำคัญ คือ น้ำ และถนน จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่า การพัฒนาและการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย คือ การอยู่ดีกินดีของประชาชน โดยจอมพลสฤษดิ์ได้รับฟังความคิดเห็นจากบรรดาผู้เชี่ยวชาญ และมอบหมายงานให้ทำตามแผนพัฒนาของชาติในด้านต่างๆ ดังนั้น การพัฒนาตามความหมายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์จึงหมายถึง การพัฒนาทั้งภาคเศรษฐกิจและสังคมแต่เนิ่นของการพัฒนาเป็นแบบอนุรักษนิยมในหลายๆ ประเด็น การพัฒนาส่วนใหญ่จึงเป็นไปตามทัศนะที่เป็นแบบอนุรักษนิยมทั้งหมดของจอมพลสฤษดิ์ที่เกี่ยวกับสังคมและการเมืองไทย โดยเฉพาะในเรื่องความสะอาด ความเรียบร้อย ความเป็นอารยประเทศ และความเป็นพ่อบ้านพ่อเมือง ซึ่งสร้างความคิดของจอมพลสฤษดิ์ให้พัฒนาประเทศ^{๑๔} โดยปี 2503 ก่อนคำประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติดีปี 2504 จอมพลสฤษดิ์ได้กล่าวสุนทรพจน์ ซึ่งเผยให้เห็นถึงความเข้าใจเป็นอันดีเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนา ความว่า^{๑๕}

"ท่านคงจะได้เห็น หรืออาจจะรู้สึกรำคาญที่ข้าพเจ้าสนใจในเรื่องพัฒนาการอยู่ทุกวันทุกเวลา ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่เคยมีบางท่านทักท้วงว่าไม่ใช่หน้าที่ของนายกรัฐมนตรี เช่น กวดขันการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง เรื่องถนนหนทาง ร้านตลาด แม่น้ำ ลำคลอง ความเป็นไปในหมู่บ้าน เรื่องสุขภาพของประชาชน ข้าราชการในจังหวัด และอำเภอเคยถูกข้าพเจ้าข่มขู่ในเรื่องตั้งส่วนที่ไม่เหมาะสม ไม่ถูกสุขลักษณะ แน่นนอนที่เดียว ข้าพเจ้าอาจจะจุกจิกมากเกินไป แต่ข้าพเจ้าก็ต้องสารภาพว่าเป็นหลักการและนิสัย หรือเป็นโรคอันหนึ่งของข้าพเจ้า ที่ไม่สามารถจะทนดูความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สามารถจะเพิกเฉยต่อความเป็นอยู่ของราษฎร ข้าพเจ้าถือว่าการยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นยอดของงาน"

ภายหลังการปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ได้เรียกประชุมคณะปฏิวัติทันทีเพื่อหาทางที่จะให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ในบรรดาแผนการที่คิดขึ้นได้แก่ การลดอัตราค่าไฟฟ้า ใช้น้ำประปาโดยไม่เสียเงิน เปิดตลาดนัดวันอาทิตย์ในเขตต่าง ๆ เพื่อจัดสินค้าราคาถูกให้กับประชาชน ลดราคากาแฟเย็นจาก 70 สตางค์ เหลือ 50 สตางค์ น้ำตาล และถ่าน และเพิ่มจำนวนการสงวนอาชีพสำหรับคนไทยจาก 13 มาเป็น 27 อาชีพ และออกคำสั่งให้ราชนาวีหามะพร้าวราคาถูกมาจำหน่ายแก่ประชาชน ด้วยเหตุผลสืบเนื่องจากตัวอย่างดังกล่าวนี้ และอาจจะเนื่องจากความกดดันอีกด้วย องค์การต่าง ๆ ก็ได้แสดงความจำนงที่จะมีส่วนร่วมทำให้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์มีรัศมีแห่งความปรีดี องค์การโทรศัพท์ได้ถามจอมพลสฤษดิ์ว่า องค์การจะลดอัตราค่าโทรศัพท์ลงหรือไม่เพื่อช่วยเหลือประชาชน และสงเคราะห์จุดมุ่งหมายของฝ่ายปฏิวัติ อัตราค่ารถไฟ และค่าเล่าเรียนก็ลดลงด้วย^{๑๖}

คณะปฏิวัติประกาศสั่งเทศบาลให้ยกเลิกภาษีบางประเภท ค่าธรรมเนียมทะเบียน และค่าธรรมเนียมการบริการของราชการ ส่วนครอบครัวที่ยากจนก็ได้รับบริการฟรีในเรื่องยาและการรักษาสุขภาพต่าง ๆ ณ โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์และนักเรียนพยาบาลก็ได้รับคำแนะนำให้ออกไปเยี่ยมเยียนครอบครัวที่ยากจนเพื่อช่วยเหลือในการทำคลอด และปัญหาทางสุขภาพ คำประกาศนี้ยังแนะนำให้เทศบาลแจกจ่ายตำราเรียนฟรีให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนตามโรงเรียน 30 แห่งภายในเขตเทศบาล รวมทั้งจอมพลสฤษดิ์ยังได้เสนอให้จำกัดวันทำงานของข้าราชการพลเรือนให้เหลือ 5 วัน ให้จ่ายเงินพิเศษแก่ผู้ที่มีลูกมาก และให้กองทุนสงเคราะห์สำหรับข้าราชการพลเรือนระดับต่ำได้กู้ยืม การให้มีการใช้รถเมล์ประจำทางแทนรถรางซึ่งล่าช้าและงุ่มง่ามในพระนคร และลดราคาสินค้าประเภทอาหาร โดยจอมพลสฤษดิ์ได้สั่งให้เปิดตลาดแห่งใหม่ ๆ ขึ้นตามแบบตลาดนัดวันอาทิตย์ที่มักจะเปิดที่ท้องสนามหลวง ซึ่งบรรดาพ่อค้าสามารถนำเอาสินค้าของตนมาขายให้ประชาชนโดยตรงไม่ผ่านมือพ่อค้าคนกลาง ตลาดกลางแจ้งที่ขายทั้งอาหารและเครื่องนุ่มห่มนั้นจัดตั้งขึ้นในที่ดินของรัฐบาล พ่อค้าที่เข้ามาขายของในที่นี้เพียงแต่เสียค่าธรรมเนียมพอเป็นพิธีเท่านั้น เพื่อให้ราคาต่ำกว่าราคาตามห้างร้านทั่วไป รวมทั้งการจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ได้ประกาศว่าสหรัฐอเมริกาจะให้เงินกู้เพื่อสร้างโรงมหรสพใหม่ 4 แห่ง เป็นเงิน 83 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการโครงการเหล่านี้จะเป็นโครงการระยะสั้น และมีหลายโครงการที่มีได้นำมาใช้เลย

จริง ๆ ก็ตาม แต่วิธีการที่ประกาศไว้และโฆษณานั้นก็ได้สร้างบรรยากาศของความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป และก่อให้เกิดความกระตือรือร้นอย่างใหญ่หลวงสำหรับการปกครองแบบพอลุก ที่มีแต่ความเมตตากรุณาของพ่อขุนคนใหม่ขึ้น^{๑๓}

X การพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะงานที่สำคัญๆ ของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ มีดังนี้^{๑๔}

(1) ด้านเกษตรกรรม นอกจากจะได้เอาใจใส่ส่งเสริมช่วยเหลือและแนะนำบรรดาเกษตรกรของชาติ เพื่อให้ได้ผลผลิตในทางเกษตรกรรมสูงมีรายได้ดีแล้ว โดยรัฐบาลได้เอาใจใส่ในงานด้านชลประทานเป็นอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลตระหนักดีว่า ปัญหาสำคัญที่สุดของการเกษตรอยู่ที่การบังคับน้ำ คือการชลประทาน งานตามโครงการชลประทานที่สำคัญ ๆ ซึ่งได้ทำก็มี การสร้างเขื่อนกั้นน้ำที่แม่น้ำพองในจังหวัดขอนแก่น ที่ลำพระเพลิงในจังหวัดนครราชสีมา และที่แม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะโครงการแม่น้ำพอง จะทำให้ประชาชนใน 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใกล้เคียงกับจังหวัดขอนแก่นได้มีไฟฟ้าใช้ในปริมาณอันพอเพียงและมีราคาถูกในเวลาต่อไป เพราะเขื่อนนี้นอกจากจะให้พื้นที่ชลประทานเพื่อการเกษตรถึง 200,000 ไร่ แล้วยังสามารถจะผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังน้ำให้ได้ถึง 20,000 กิโลวัตต์ อีกด้วย โดยการก่อสร้างแล้วเสร็จก็คือปี 2508 สำหรับเขื่อนที่ลำพระเพลิง จะให้ประโยชน์ได้ทั้งในทางป้องกันอุทกภัย และในการให้พื้นที่ชลประทานถึง 66,000 ไร่ ส่วนเขื่อนที่แม่แตงก็เป็นโครงการใหญ่และมีความสำคัญต่อชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่เป็นอันมาก เพราะโครงการนี้มีเนื้อที่ชลประทานในฤดูแล้งได้อีก 60,000 ไร่ ด้วยคลองส่งน้ำสายหลัก ซึ่งจะยาวทอดไปในพื้นที่เพาะปลูกถึง 80 กิโลเมตร จะช่วยให้พื้นที่ทั้ง 2 ซ้างลำคลอง โดยการก่อสร้างแล้วเสร็จลงในปี 2509 นอกจากนี้ยังมีโครงการชลประทานที่สำคัญอีกโครงการหนึ่ง ซึ่งทางธนาคารโลกได้อนุมัติให้กู้เงินมาดำเนินการก่อสร้างได้พร้อม ๆ กับโครงการคั่นนาคูน้ำ ก็คือโครงการแก่งกระจานในท้องที่จังหวัดเพชรบุรี โครงการนี้เมื่อสร้างแล้วเสร็จจะสามารถให้เนื้อที่ชลประทานได้ถึง 122,000 ไร่ จะเป็นผลผลิตที่เพิ่มจำนวนได้ถึง 85,430,000 ตัน มีมูลค่าประมาณ 40.30 ล้านบาท นับว่าเป็นโครงการที่จะมีประโยชน์ต่อการทำงานและพืชไร่ในเขตจังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างมาก โดยสร้างแล้วเสร็จในปี 2508 ส่วนโครงการคั่นนาคูน้ำ ซึ่งธนาคารโลกจะให้กู้เงินมาดำเนินการ

พร้อมกัน ก็จะเป็นการทำให้คลองส่งน้ำในเขตโครงการชลประทานพลเทพ, บรมธาตุ, ชัยสูตร, ท่าโบสถ์, สามชุก, มหาราช, ชองแค และโคกกะเทียม ได้มีคูน้ำแยกออกไปในทุก ๆ ระยะประมาณ 500 เมตร ซึ่งจะทำให้โครงการชลประทานเหล่านี้ได้มีประโยชน์อย่างสมบูรณ์ต่อไป เพราะเมื่อสามารถกั้นน้ำไว้ได้และปล่อยให้ไหลไปตามคลองส่งแล้ว หากไม่มีคันนาคูน้ำมาน้ำน้ำให้แยกไหลไปตามท้องนา ก็ยังไม่นับว่าเขื่อนชลประทานมีประโยชน์ต่อการทำนาอย่างเต็มที่ ได้ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้รับแรงริบรัดการจัดทำคันนาคูน้ำนี้เป็นที่สุด เพราะทราบดีว่า จะสามารถนำเอาความชุ่มชื้นจากน้ำไปให้แก่ที่นอกระบบชลประทานอย่างแพร่หลายต่อไป โครงการนี้จะคลุมเนื้อที่ทำการเกษตรได้ถึง 5 ล้านไร่ โดยการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2509 เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีโครงการที่จะก่อสร้างในระยะเวลาต่อมาอีก คือโครงการลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา โครงการนี้เชื่อว่าจะเป็นที่ยอมรับของพี่น้องราษฎรในท้องที่จังหวัดนครราชสีมาในขณะนั้นเป็นที่สุด เพราะนอกจากจะช่วยป้องกันอุทกภัยได้เป็นอันมากแล้ว ยังจะทำให้ประชาชนในจังหวัดนี้พ้นจากภาวะกันดารน้ำในฤดูแล้งที่เป็นมาช้านานแล้วได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ก็ยังจะช่วยในทางเนื้อที่ชลประทานเพื่อการเพาะปลูกอีกถึง 227,000 ไร่ โดยงบประมาณก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นงบประมาณของประเทศไทย อีกโครงการหนึ่งก็คือ โครงการแม่น้ำปาว ในท้องที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะให้เนื้อที่ชลประทานได้ถึง 100,000 ไร่ ซึ่งได้รับอนุมัติให้กู้เงินมาดำเนินการได้แล้ว และได้ดำเนินการก่อสร้างในปี 2506

ส่วนในภาคใต้ โครงการสำคัญที่สร้างในภาคนี้ก็คือ โครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำที่แม่น้ำตาปี ซึ่งมีประโยชน์ทั้งในทางเกษตรและการพลังงานไฟฟ้าเป็นอันมาก กล่าวคือ ทำให้เนื้อที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 100,000 ไร่ และผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ถึง 27,000 กิโลวัตต์ ซึ่งเมื่อสร้างแล้วเสร็จจะช่วยทำให้ประชาชนในภาคใต้นับตั้งแต่จังหวัดสงขลาลงไปจนถึงใต้สุด ได้มีกระแสไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงและในราคาถูกลงไปอีก ทั้งนี้โครงการทั้ง 3 ดังกล่าวได้ลงมือสร้างในปี 2506 และแล้วเสร็จในปี 2509 อันเป็นปีเป้าหมายของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รวมทั้งยังมีโครงการที่สำคัญอีกโครงการหนึ่ง ซึ่งเริ่มลงมือก่อสร้างในปี 2507 และเสร็จสิ้นลงในปี 2512 คือ โครงการแม่น้ำพุง จังหวัดสกลนคร โครงการนี้จะให้ผลทั้งในด้านเกษตรกรรม

และการผลิตไฟฟ้าเช่นกัน กล่าวคือสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 18,000 กิโลวัตต์ และให้เนื้อที่ชลประทานประมาณ 80,000 ไร่

นอกเหนือจากการสร้างเขื่อนชลประทานเพื่อการเกษตร และพลังงานไฟฟ้าแล้ว ก็ยังมีโครงการไฟฟ้าประปา ที่สำคัญที่สุดก็คือโครงการไฟฟ้าอันฮี โครงการนี้เป็นโครงการที่จะผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานน้ำในเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ได้ถึง 560,000 กิโลวัตต์ สามารถแบ่งไปใช้ในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ รวม 37 จังหวัด จึงเป็นโครงการที่ใหญ่โตมาก และเป็นที่หวังของรัฐบาลและประชาชนไทยอยู่เป็นอันมาก โครงการนี้ก่อสร้างสำเร็จลงในปี 2507

ส่วนการขาดแคลนกระแสไฟฟ้าในจังหวัดพระนครและธนบุรีนั้น รัฐบาลมิได้ละเลย เพราะตระหนักดีว่าเขตพระนครและธนบุรีเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใหญ่ ต้องใช้พลังไฟฟ้าเป็นปัจจัยในการผลิตอย่างสำคัญที่สุด จึงได้ริบวางโครงการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 75,000 กิโลวัตต์ ขึ้นที่บางกรวยอีกเครื่องหนึ่ง โดยเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม ปี 2504 และสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ในราวเดือนมิถุนายน ปี 2506 และเรื่องการประปาซึ่งเป็นของคู่กับไฟฟ้าทางรัฐบาลก็ได้ทำสัญญาจ้างให้บริษัทเคอเกรมอมมาสร้างระบบน้ำประปาใหม่ในเขตกรุงเทพฯ และธนบุรี โดยเริ่มลงมือมาตั้งแต่ต้นปี 2505 ก่อสร้างเสร็จเป็นที่เรียบร้อยในปี 2507

ส่วนโครงการไฟฟ้าลิกไนท์ที่จังหวัดกระบี่ ก็เป็นอีกโครงการหนึ่ง ก่อสร้างเสร็จในปี 2506 ซึ่งจะสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ถึง 40,000 กิโลวัตต์ อันเพียงพอใช้ใน 10 จังหวัดภาคใต้ นับตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราชลงไป

โครงการทางด้านเกษตรที่นับว่ามีความสำคัญ และเป็นที่สนใจของบรรดาเกษตรกรของประเทศทั้งหลายก็คือ โครงการสินเชื่อทางการเกษตร โดยรัฐบาลพยายามหาเงินทุนมาช่วยเหลือบรรดาเกษตรกรทั้งหลาย ให้สามารถกู้ยืมเงินไปใช้ลงทุนได้ในดอกเบี้ยอัตราต่ำ และสามารถผ่อนใช้ในระยะเวลาอันยาว เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าเกษตรกรไทยซึ่งมีจำนวนมาก ยังมีผู้ขาดทุนรอนอยู่

เป็นอันมาก ต้องจำกัหนี้ยืมสินจากนายทุนมาด้วยการเสียดอกเบี้ยในราคาแพง แม้จะมีกฎหมายบังคับไว้ นายทุนก็พยายามใช้วิธีพลิกแพลงหลีกเลี่ยงกฎหมายด้วยการรู้เห็นเป็นใจและยินยอมของเกษตรกรผู้ต้องการเงิน รัฐบาลได้ตัดปัญหาในเรื่องดอกเบี้ยโดยการจัดตั้งโครงการสินเชื่อในทางเกษตรขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งทำสำเร็จลงในปี 2506

(2) การคมนาคม ทางคมนาคมที่ดีย่อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ เป็นอันมาก ทั้งในด้านการเดินทางไปมา และการขนย้ายถ่ายเทสินค้า จวบจนถึงการปกครองและป้องกันประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าท้องถนนโดยอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม ท้องถนนนั้นก็ จะเจริญได้เร็วกว่าท้องถนนอื่น ด้วยเหตุนี้ทางรัฐบาลจึงได้สนใจต่อการสร้างระบบคมนาคมของชาติไว้ คือ โครงการ 8 ปีในการบูรณะและก่อสร้างทางหลวงแผ่นดิน ซึ่งเป็นโครงการที่เริ่มตั้งแต่ปี 2506 ไปสิ้นสุดลงในปี 2513 โดยทางที่จะก่อสร้างตามโครงการนี้ จะเป็นเส้นทางที่ได้มาตรฐาน สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาลทั้งสิ้น มีความยาวถึง 1,460 กิโลเมตร ส่วนเส้นทางจะบูรณะประมาณ 3,980 กิโลเมตร ก็เป็นการบูรณะให้ได้ขนาดเข้ามาตรฐานและใช้ได้ตลอดกาลเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อสร้างแล้วเสร็จตามโครงการแล้ว ก็จะมีเส้นทางถนนชั้นดีได้มาตรฐาน เชื่อมต่อกันได้ทุกภาค เช่นมีถนนพหลโยธิน จากกรุงเทพฯ ขึ้นไปจดพรมแดนที่แม่สายในภาคเหนือ มีถนนเพชรเกษม จากกรุงเทพฯ ลงไปใต้จนสุดเขตแดนที่ยะลา มีถนนมิตรภาพ จากสระบุรีไปจดพรมแดนฝั่งน้ำโขงที่จังหวัดหนองคาย เหล่านี้เป็นต้น ถนนเหล่านี้บางสายก็ต้องใช้เงินกู้ บางสายก็จะสร้างขึ้นได้ด้วยกำลังเงินงบประมาณของประเทศ โดยสายที่สำคัญและเร่งด่วน เช่น สายลำปางผ่านห้างฉัตรไปยังจังหวัดเชียงใหม่ ก็จะใช้เงินกู้ เป็นต้น โครงการ 8 ปีในการบูรณะและก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินนี้ คณะรัฐบาลปฏิบัติถือว่าเป็นโครงการที่มีความสำคัญที่สุด

นอกจากนี้ ทางรัฐบาลยังมีงานเด่นอีกงานหนึ่งก็คืองานสร้างทางรถไฟสายล้านนารายณ์-บัวใหญ่ โดยผ่านไปทางจังหวัดชัยภูมิ อันเป็นการสร้างทางต่อจากโครงการแก่งคอย-บัวใหญ่ เดิม ซึ่งได้สร้างเสร็จส่วนหนึ่ง เปิดเดินรถไฟไปได้ถึงสถานีล้านนารายณ์ ทางตอนหลังมีระยะทางประมาณ 188 กิโลเมตรเศษ และเริ่มก่อสร้างในปี 2506 และแล้วเสร็จในปี 2509 อันทำให้ประเทศไทยของเรามีทางรถไฟสายใหม่ ซึ่งลดระยะทางระหว่างกรุงเทพฯ-บัวใหญ่ และลดภาวะการขนส่งจากทางรถไฟสายเดิมได้เป็นอันมากอีกสายหนึ่ง

(3) ด้านอุตสาหกรรม ซึ่งรัฐบาลได้ทุ่มเทความพยายามลงไปเป็นอันมาก เพราะได้ตระหนักดีว่าการพัฒนาทางอุตสาหกรรมจะต้องกลายเป็นปัญหาในการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของชาติต่อไปในภายหน้า แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมมิใช่ของที่จะกระทำได้ง่าย นอกจากมีสินแร่แล้วยังต้องใช้ทุนรอนเป็นส่วนมาก และที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องใช้ความรู้ความชำนาญงานของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเป็นสำคัญที่สุด ซึ่งในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยก็นับว่าเป็นการยากที่จะจัดให้มีขึ้นภายในเร็ววันได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้ใช้นโยบายสนับสนุนและชักชวนนายทุนมาดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผลจากการนี้ก็เป็นที่น่าพอใจ เพราะว่าภายในระยะเวลาภายหลังวันปฏิวัติมาเพียง 4 ปี ประเทศไทยได้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนถึง 27,779 โรง ซึ่งเมื่อก่อนการปฏิวัติมีอยู่เพียง 7,086 โรงเท่านั้น การที่จำนวนโรงงานเพิ่มมากขึ้นนี้ ใ้ทำให้การผลิตสินค้าภายในประเทศมีระดับสูงขึ้นเป็นอันมาก เฉพาะในรอบปีปฏิวัติที่ผ่านมาปรากฏว่า เราผลิตแร่ดีบุกได้สูงกว่าปีที่แล้วประมาณ 900 ตัน ลิกไนท์สูงขึ้นประมาณ 17,000 ตัน ซีเมนต์สูงขึ้นประมาณ 250,000 ตัน กระจกสูงขึ้นไม่น้อยกว่า 1 ล้านใบ อันนับว่าเป็นจำนวนที่น่าพอใจอยู่มาก

(4) ด้านการเงินและการคลัง ซึ่งรัฐบาลปฏิบัติได้พยายามแก้ไขทุกวิถีทางตลอดมานั้น ทุกสิ่งทุกอย่างได้กระเตื้องดีขึ้นมาโดยลำดับอย่างน่าพอใจ รัฐบาลได้แก้ไขปัญหาดุลย์การค้า ซึ่งขาดทุนอยู่ในปี พ.ศ. 2503 จำนวน 1,008 ล้านบาท ให้ลดลงเหลือเพียง 287 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2504 สินค้าส่งออกในปี พ.ศ. 2504 มีมูลค่าเพิ่มพูนถึง 9,969 ล้านบาท สูงกว่าปี 2503 ซึ่งส่งออกปีละ 8,614 ล้านบาท ถึง 1,355 ล้านบาท ค่าของเงินบาทก็มีฐานะมั่นคงและดีขึ้นเรื่อย ๆ ในปลายปี พ.ศ. 2504 ค่าของเงินบาทสูงขึ้นร้อยละ 0.24 ดังจะเห็นได้ว่า ราคาเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในตลาดได้ลดลงจากดอลลาร์ละ 21.04 บาท เมื่อสิ้นเดือนตุลาคม 2504 เป็นดอลลาร์ละ 20.99 บาท เมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2505 เงินฝากธนาคารออมสินเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2503 มีจำนวน 1,479,190,697 บาท ปี 2505 มีจำนวนถึง 1,705,740,978 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนธนบัตรที่นำออกใช้โดยประมาณ จะเป็นร้อยละ 27.3 ทั้งนี้เป็นการแสดงว่า การเงินและการคลังของประเทศอยู่ในฐานะที่มั่นคง และเป็นผลงานอันสำคัญที่สุดที่รัฐบาลปฏิบัติได้เพียรพยายามด้วยวิริยะ อุตสาหะจนบรรลุผลสำเร็จอย่างที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน รวมทั้งเรื่องเงินเยนพิเศษ ซึ่งเจรจา

หาทางแก้ปัญหาได้ประสบความสำเร็จ ในคราวที่ ๗ นาย ฮายาโต อิเคดะ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นรับจะชดใช้เงิน 9 ล้าน 6 แสนปอนด์ หรือประมาณ 570 ล้านบาท ให้แก่ไทยจนครบถ้วนภายในเวลา 8 ปี โดยผู้แทนประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นได้ลงนามในความตกลงเรื่องปัญหาเงินเยนพิเศษเรียบร้อยแล้วเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2505 อันเป็นผลให้รัฐบาลญี่ปุ่นชำระเงินแก่รัฐบาลไทยเป็นงวด ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 ถึง พ.ศ. 2512 เงินจำนวนนี้ได้จ่ายเข้าในบัญชีพิเศษในธนาคารญี่ปุ่นและธนาคารไทยในประเทศญี่ปุ่นที่เหมาะสม และจะได้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการที่ประเทศไทยซื้อผลิตภัณฑ์และบริการประเภททุนของประเทศญี่ปุ่นต่อไป

กล่าวโดยสรุป แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ซึ่งประกาศใช้ในเดือนตุลาคม 2503 ฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริม ดังนั้น แนวทางที่สำคัญที่สุดของแผนการรัฐบาลจึงได้แก่การส่งเสริมให้มีความเจริญเติบโตในภาคเอกชนโดยรัฐบาลจะทุ่มเททรัพยากรของรัฐบาลเข้าไปในโครงการซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวเท่านั้น

3. ผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 มีระยะเวลา 6 ปี แบ่งเป็น 2 ระยะ คือระหว่าง พ.ศ. 2504-2506 และ พ.ศ. 2507-2509 ทั้งนี้เพราะการวางแผนครั้งแรกยังไม่พร้อมจึงเปิดโอกาสให้ปรับปรุงแผนได้ในระยะที่สอง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้กำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศโดยเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ (infrastructure) ในรูปของระบบคมนาคมขนส่ง เชื้อเพลิงการผลิตพลังงานไฟฟ้าสาธารณูปการ ฯลฯ การทุ่มเททรัพยากรเข้าไปในรูปโครงการดังกล่าวนี้ ก็เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เอกชนลงทุนในการเพิ่มผลผลิตทางสาขาอุตสาหกรรม เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 8 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้เพราะสาขาการเกษตรได้มีการขยายตัวสูงกว่าที่คาดไว้มาก ในแผนกำหนดอัตราเพิ่มไว้ร้อยละ 3.3 แต่ผลที่เกิดขึ้นจริงสูงถึงร้อยละ 6.6 (เนื่องจากในช่วงนั้น เริ่มมีการบุกเบิกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อขยายพื้นที่เพราะปลูกกันอย่างขนานใหญ่) ภาคอุตสาหกรรมได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นกัน ในช่วงปลายของแผนขณะที่ภาวะ

ทางเศรษฐกิจโลก ได้ส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศของไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดุลการชำระเงินระหว่างประเทศมีฐานะเกินดุล ทุนสำรองระหว่างประเทศมีปริมาณสูงขึ้น การคลังของประเทศมีฐานะมั่นคงสูง ดูตามตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่ารายการสินค้าที่สำคัญที่สุดในบรรดารางรายการต่าง ๆ ที่ปรากฏในดุลย์การชำระเงินของประเทศ บริการต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ค่าระวาง ค่าประกันภัย การเดินทางต่างประเทศ ผลประโยชน์จากการลงทุนและรายจ่ายรัฐบาลมีเป็นจำนวนน้อย ดังนั้นฐานะดุลย์สินค้าและบริการจึงขึ้นอยู่กับฐานะดุลย์การค้าเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่านับตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมา รายการบริการมียอดเกินดุลย์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเดินทางต่างประเทศ ผลประโยชน์จากการลงทุนและรายจ่ายรัฐบาลมีดุลย์ดีขึ้น

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระยะ 6 ปี (2504-2509) ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2504 ในการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจนี้ ได้คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในปริมาณจำกัด และความจำเป็นที่จะต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งในด้านการเงินและด้านวิชาการเป็นประการแรก และได้มุ่งหนักไปในทางสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจให้เพียงพอ เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะต่อไปเป็นประการที่สอง ประการที่สาม มุ่งหมายที่จะรักษาเสถียรภาพทางการเงินโดยรักษาค่าของเงินตราให้มั่นคงและรักษาเงินสำรองไว้ปริมาณพอสมควร และประการที่สี่ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจในภาคต่าง ๆ โดยทั่วถึงด้วยการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจสำหรับภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะ และแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจประจำแต่ละภาคยกทางหนึ่งด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า เนื่องจากแผนพัฒนาฉบับแรกที่ว่านี้เป็นผลมาจากการที่ธนาคารโลกส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปี 2500-2501 และได้ทำรายงานฉบับหนึ่งเสนอรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นผลให้มีการจัดตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นในปี 2502 และอีกสองปีต่อมาก็มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เกิดตามมา^{๑๑} ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจเลยที่จะพบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ดังกล่าวจึงมีสาระสำคัญสอดคล้องกับแนวความคิดหลักเกี่ยวกับการพัฒนาที่ครอบงำโลกโดยเฉพาะฝ่ายทุนนิยมในขณะนั้น ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น กล่าวคือ เป็นแผนพัฒนาที่เน้นหนักไปในการเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งที่จะเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดออกมาใน

รูปรายได้ประชาชาติ โดยไม่สนใจเรื่องการกระจายรายได้ ภาคเกษตรในชนบทถูก
ถือเป็นเพียงส่วนที่ต้องพัฒนาขึ้นมาหนุนช่วยภาคอุตสาหกรรมทันสมัย แผนพัฒนาที่กล่าว
ถึงการเกษตร มุ่งเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการส่งออก และการเพิ่มรายได้
ประชาชาติเป็นสำคัญ และไม่ได้มีความคิดที่จะพัฒนาชนบทเพื่อชาวชนบทอย่างจริงจัง^{๒๐}

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8

ดุลยการชำระเงินของประเทศไทยปี 2491-2506

หน่วย : ล้านบาท

	2491	2502	2503	2504	2505	2506
1. สินค้าและบริการ	696.0	-1,474.8	-842.1	51.0	-1,454.2	-2,430.8
สินค้าออก เอฟ.โอ.บี.	2,484.3	7,533.5	8,541.9	9,922.7	9,434.5	9,577.7
สินค้าเข้า ซี.ไอ.เอฟ.	-1,756.7	-8,946.9	-9,437.6	-10,062.1	-11,241.5	-12,547.0
ดุลยการค้า	727.6	-1,413.4	-895.7	-139.4	-1,807.0	-2,969.3
ทองคำมีโซหลักทรัพย์- เงินตรา	-	-	-60.6	-129.7	-155.6	-147.7
บริการ	31.6	61.4	114.2	320.1	508.4	686.2
2. บริการ	-26.6	936.3	770.3	546.0	910.9	1,138.2
เอกชน	-	65.9	52.2	97.8	106.0	144.9
ทางการ	-26.6	870.4	718.1	448.2	804.9	993.3
3. เงินทุน	-27.9	443.5	402.3	853.9	1,495.8	1,645.0
เอกชน	-	410.9	448.7	756.6	1,501.2	1,613.6
ทางการ (นอกจาก ปรากฏในรายการ 6)	-27.9	32.6	-46.4	97.3	-5.4	31.4
4. จำนวนผิดพลาดและ คลาดเคลื่อนสุทธิ	19.0	227.0	619.2	195.5	342.4	596.3
5. ดุลยการชำระเงินรวม หรือการเปลี่ยนแปลง เงินสำรองระหว่าง ประเทศ	-622.4	132.0	949.7	1,646.4	1,294.9	948.7

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

เชิงอรรถ

^๑จรินทร์ เทศวานิช, การพัฒนาเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523) หน้า 10.

^๒ปีเตอร์ ดรัคเกอร์, โลกใหม่ไร้พรมแดน, แปลโดย สุเรษฐ บัวชาติ, หนังสือพิมพ์ วิทยักรรายวัน ปีที่ 13 ฉบับที่ 2765 หน้า 9.

^๓เอลเบิร์ต วี.บาวเดน, เศรษฐกิจรศนะเชิงประวัติศาสตร์, แปลโดย ประกอบ ทองมา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นหมาก, 2526) หน้า 232.

^๔“สำนักนายกรัฐมนตรี, วารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 27 ฉบับที่ 1, 2533 หน้า 20.

^๕“International Bank of Reconstruction and Development, A Public Development Program for Thailand, (Baltimore : The John Hopking Press, 1959)

^๖สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2509 ระยะที่สอง พ.ศ.2507-2509, (มกราคม 2507) หน้า 9 เขียนด้วยตัวเอน.

^๗ภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย "พระราชดำรัสพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ.2504" ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินี (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์บัณฑิตศาสตร์ พ.ศ. 2509) หน้า 110 เขียนเป็นตัวเอนพิเศษ.

^๘“สำนักนายกรัฐมนตรี, คำปราศรัยในวันครบรอบ 4 ปี แห่งการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2505, ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในปี 2505, หน้า 317-318.

เชิงอรรถ (ต่อ)

^{๙๘}สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2509
กรุงเทพฯ : 20 ตุลาคม พ.ศ.2503.

^{๙๙}ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพ็อนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ แปลโดย
พรณี นัทรพลรักษ์ และ ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534) หน้า 306-307.

^{๑๐๐}สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2509
กรุงเทพฯ : 20 ตุลาคม พ.ศ.2503 หน้า 6 จอมพลสฤษดิ์ สามารถที่จะทำให้
ผู้สนับสนุนลัทธิการปกครองประเทศโดยใช้ผู้ชำนาญวิชาการต่าง ๆ ที่เสียสละ
จำนวนหลายคนให้เชื่อกันในอันที่จะดำเนินการพัฒนาตามแผนของตนสืบไป
จอมพลสฤษดิ์ยังแสดงความจริงใจในการร่วมงานกับบุคคลเหล่านี้ดู ประสพการณ์
ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งเล่าไว้ในสำนักพิมพ์ลายสือไทย ชื่อว่า ชีวิตของ
ประเทศ (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์ 2521) หน้า 99-107.

^{๑๐๑}ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ ลังคิต ทิริยะรังสรรค์ บรรณาธิการ, รัฐทุนเจ้าพ่อ
ท้องถิ่นกับสังคมไทย (ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง, คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2535), หน้า 25-26.

^{๑๐๒}ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 วันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2501 ข้อ 4 ได้เน้น
ว่า รัฐบาลคณะปฏิวัติจะ "จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติให้ดีขึ้น
และเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจ โดยนำเอาหลักนิยมในระบอบประชาธิปไตยมา
ปรับปรุงให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย... เพื่อการนี้ จะได้
ตั้งคณะกรรมการวางแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น" และในข้อ 5 ยังได้ระบุไว้
ว่า แผนเศรษฐกิจของชาติควรจะต้องเป็นแผนที่ถาวรสำหรับรัฐบาลอื่น ๆ ใน
อนาคตที่จะทำตามด้วย และเพื่อประกันว่าจะปฏิบัติสืบเนื่องกันไป แผนเศรษฐกิจ
ก็ควรที่จะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญด้วยหากทำได้

เชิงอรรถ (ต่อ)

- ^{๑๔} สฤชต์ ฐนะรัชต์ "คำกล่าวในการเปิดประชุมผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต" 16 มีนาคม พ.ศ.2503 ใน ประมวลสุนทรพจน์, เล่ม 1, หน้า 146.
- ^{๑๕} ทักซ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบฟอซนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 294-297.
- ^{๑๖} จอมพลสฤชต์ ฐนะรัชต์ "สุนทรพจน์ในพิธีเปิดประชุมปฐมนิเทศก์งานพัฒนาการท้องถิ่น" 24 ตุลาคม 2503 ในประมวลสุนทรพจน์ เล่ม 1 หน้า 254-255.
- ^{๑๗} ทักซ์ เฉลิมเตียรณ, หน้า 195.
- ^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า 245-247.
- ^{๑๙} สำนักนายกรัฐมนตรี, ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพลสฤชต์ ปี 2505, หน้า 319-323.
- ^{๒๐} วิทยากร เชียงกูล "การวางแผนพัฒนาชนบทในประเทศไทย" รายงานสัมมนาทำนองเรื่องปัญหาการพัฒนาชนบทในพื้นที่ยากจน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2527 หน้า 36.
- ^{๒๑} เพิ่งอ้าง, หน้าเดียวกัน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย